

stranicama te knjige. Na kraju je sažetak na njemačkom jeziku, bilješka o piscu, zahvala autora, popis izvora i literature, kazalo imena i prilozi (faksimili, nacrti) te popis ispravaka.

Profesor Kolarić uložio je izniman napor kako bi otrgnuo od zaborava jednu organizaciju koja je već uveliko pala u zaborav, barem kad je riječ o širokim narodnim slojevima iz čijih su redova nekoć u najvećoj mjeri potjecali njegovi pitomci. Među takvim organizacijama koje su svojim djelovanjem u crkvenom ili svjetovnom okruženju pomogle naraštajima mladih ljudi da u vremenu kada mnogima nije bilo lako doći ni do obrta a kamoli do neke druge škole steknu solidnu izobrazbu u gospodarskim zvanjima, a o čijem se radu danas isuviše malo zna, bio je i Hrvatski radiša. To društvo, osnovano 1903., moralo je 1945. isto tako prestatu s radom, a danas još čeka istraživača koji bi se na osnovi razbacane građe, novinâ i nekih predložaka u smislu dosad objavljenih radova o toj temi prihvatio cjelovite monografske obrade njegove prošlosti. Knjiga profesora Kolarića o Katoličkom djetićkom društvu, pregledno pisana i dobro dokumentirana, nesumnjivo je dobar uradak koji može poslužiti i kao ogledni primjer kako valja pristupati takvim temama kao što je tema koja je ovdje iscrpno valorizirana. S tom nadom i dubokom vjerom u buduća srodna pregalaštva knjigu koja je pred nama svesrdno preporučujemo zainteresiranim čitateljima kojima je ona prije svega i namijenjena.

Željko Holjevac

Hrvoje Petrić, Općina i župa Drnje, Povijesno-geografska monografija, Nakladna kuća Dr. Feletar (Meridijani), Drnje, 2000., 212 str.

Knjigu "*Općina i župa Drnje*" autora Hrvoja Petrića izdala je Nakladna kuća Dr. Feletar (danas: Meridijani) u sklopu biblioteke Historia Croatica. Ta je monografija po mnogočemu *ekohistorijski* usmjerena iako je u podnaslovu predstavljena kao *Povijesno-geografska monografija*. Takav monografski način prezentacije rezultata istraživanja određenog mikroprostora, koji autor objedinjuje nazivom drnjanska Podravina, još nije toliko brojan u suvremenoj hrvatskoj historiografiji. Međutim, to je samo jedna od karakteristika koja izdvaja ovaj rad. Prije iznošenja vlastitih stavova - koje predstavlja samo jedan od mogućih pristupa njegovu iščitavanju i interpretiranju - bilo bi potrebno izložiti strukturu djela onako kako ju je zamislio sam autor: *Predgovor* (17), *Riječ-dvije prije čitanja* (18-19), *Uvod* (20-21), *I. Prometno-geografski položaj i smještaj* (22-24), *II. Prirodno-geografska obilježja* (25-35), *III. Stanovništvo* (36-52), *IV. Povijesno-geografski, društveni i gospodarski razvoj Drnjanske Podravine* (53-128), *V. Župa Drnje* (129-153), *VI. Razvitak školstva Drnjanske Podravine* (154-166), *VII. Kulturni, sportski i društveni život* (167-177), *VIII. Suvremeno gospodarstvo* (178-188), *Zaključci* (189-190), *Izvori i literatura* (191-201), *Prilozi* (202-205), *Pogovor nakladnika* (206), *Izvod iz stručne recenzije* (207), *Zusammenfassung* (208-209). Svako poglavlje podijeljeno je na još nekoliko potpoglavlja koja ovdje nisu navedena zbog ograničenoga prostora predviđenog za pisanje osvrta. No, navedeni podaci dovoljno jasno ocrtavaju misaoni prostor autora knjige unutar kojega je ostvario vlastiti rad.

Sam naslov stavlja istraživačku temu u dvojaki svjetovno-duhovni prostor u kojem pojam općina predstavlja organiziranje ljudi u zajednicu radi ostvarenja njihovih ekonomskih, socijalnih, političkih, ali i kulturnih potreba, a pojam župa upućuje na prostor prije svega crkvene dominacije koji ujedno može biti, a obično to i jest, prostor ostvarivanja i već navedenih potreba uz još jednu - onu koja je okrenuta onostranosti. Očito da je na tom području postojalo vrlo naglašeno preklapanje sadržaja tih dvaju pojmova.

Uputivši čitateljima *Riječ-dvije prije čitanja*, autor je eksplicitno razotkrio vlastiti subjektivni odnos prema tematici/prostoru istraživanja koji je ujedno i njegov vlastiti zavičajni, kao i okolnosti nastajanja djela. Nasuprot oskudnom izboru literature vezane uz tu široko postavljenu tematiku/problematiku, autoru je na raspolaganju bilo obilje građe. Svoj je pristup definirao kao interdisciplinarnan u mjeri u kojoj je to bilo moguće, istražujući vlastitu temu unutar mnogostrukih, promjenjivih utjecaja različitih državnih suvereniteta: Habsburške Monarhije, Mletačke Republike, Osmanskoga Carstva, odnosno Austro-Ugarske i Jugoslavije. Interdisciplinarnost se u novije vrijeme u historiografiji, a i znanstvenoj misli općenito, sve više javlja kao pristup koji nema alternative kada je riječ o kvaliteti rekonstruiranja prošle zbilje. Zašto je tomu tako? Odgovor na to pitanje možemo potražiti i u ovoj knjizi. Istražujući različite fenomene koji sudjeluju u kreiranju društvenog totaliteta, autor je pokazao koliko su oni međusobno isprepleteni pa se čini da u pojedinoj društvenoj činjenici ujedno sudjeluje njihova ukupnost (npr. odnosi: demografski razvoj - prirodne pojave kao što je poplava; demografski razvoj - ekonomska kriza; demografski razvoj - rat).

U prvom poglavlju *Prometno-geografski položaj i smještaj* ocrtane su konture općine Drnje, odnosno drnjanske Podravine koja obuhvaća naselja Drnje, Botovo i Torčec. U današnjem teritorijalnom opsegu općina Drnje postoji od 1992. godine u sklopu Koprivničko-križevačke županije sa sjedištem u Koprivnici pa se njezino doživljavanje kao cjeline u tom smislu odnosi isključivo na suvremeno razdoblje. Smještajem u gornjoj hrvatskoj Podravini, na granici s Republikom Mađarskom, uvjetovan je tranzitni karakter tog prostora. S aspekta prometne funkcije osobito je važna željeznička pruga koja predstavlja vezu Jadranskog mora s Mađarskom u smjeru Rijeka - Zagreb - Koprivnica - Drnje - Botovo - Zakany - Budimpešta, a koja je u ovom dijelu puštena u promet 1870. godine. Osim toga, važna je cestovna veza Koprivnica - Drnje - Gola - Mađarska, kao i cesta koja spaja Međimurje s Podravskom magistralom. Očito je da činjenicu postojanja državne granice autor u ovom smislu, kao i u smislu njezinih promjenjivih historijskih posljedica - kako će se vidjeti iz daljnega teksta - ne razumijeva samo kao mjesto prekida (što nesumnjivo u nekim aspektima i jest) nego naglašeno i kao mjesto susreta. Blizina grada Koprivnice u sebi sadrži dvostruke i međusobno proturječne, poticajne, ali i inhibirajuće činitelje, što se prije svega odnosi na povijesnu situaciju 20. stoljeća. S jedne strane Koprivnica predstavlja trenutak intenziviranja razvoja cijelog prostora, a s druge strane privlači i apsorbira okolno stanovništvo te administrativne funkcije. Taj se fenomen možda može prepoznati u procesu koji historičar Igor Karaman naziva pseudourbanizacijom koja je kao naličje modernizacije i historijski relikv prisutna u hrvatskom društvu nakon 1945. godine, a karakterizira je razvoj gradova u jake centre na uštrb njihove ruralne okoline umjesto njihova pretvaranja u multifunkcionalna središta šireg područja. Jedan od glavnih indikatora pseudourbanizacije je migracija selo-grad i

time izazvana depopulacija agrarno-ruralnih prostora koja predstavlja jedan od aktualnih problema suvremenoga hrvatskog društva. S njim je povezan drugi proces pseudoindustrializacije, samo djelomično prisutan na ovom prostoru. Obilježava ga državni angažman na jednostranom razvijanju industrije te zanemarivanje ostalih segmenata koji čine sastavni dio modernih ekonomskih odnosa kao što je, primjerice, razvoj modernoga financijsko-kreditnog poslovanja, modernizacija agrara i razvoj prometa. Sudeći prema podacima koje ova monografija donosi, osuvremenjivanje agrarnog područja zaista nije ostvareno u dovoljnoj mjeri, a s druge strane prometna je povezanost vrlo dobra (postoje i ambiciozni planovi za budućnost), što se ponajviše može zahvaliti povoljnom geografskom položaju. Procesi pseudoindustrializacije i pseudourbanizacije, prema shvaćanjima I. Karamana, mogu se dijalektički promatrati kao pojave koje u svojem međuodnosu istodobno imaju i karakter uzroka i karakter posljedice.

U poglavlju *Prirodno-geografska obilježja* autora je osobito zanimao prirodno-geografski determinizam te međudjelovanje i uzajamni utjecaji prirodne okoline i čovjeka tijekom vremena. Taj povijesni kaleidoskop u velikoj mjeri pokazuje promjenjivost pejzaža kroz stoljeća. U 17. stoljeću su, vezano uz demografski napredak, tj. time uvjetovane povećane potrebe za obradivim površinama, već uvelike bila iskrčena prostrana šumska područja na koje danas još podsjećaju samo toponimi "laz" i "krč". Od sredine 18. stoljeća počelo je nestajati potoka i livada zbog regulacije potoka i depresija, koja je bila provođena od toga vremena, a brze i radikalne promjene koje su potpuno izmijenile izgled pejzaža uslijedile su u 19. i 20. stoljeću i dovele do stvaranja - prema riječima autora - humaniziranog pejzaža, ali su ujedno imale i vrlo visoku cijenu u sve očitijim ekološkim problemima (autor navodi primjer zagađivanja rijeka zbog industrijskih i gradskih otpadnih voda, neadekvatne i neracionalne upotrebe zaštitnih sredstava u poljoprivredi, neuređenih smetlišta).

U poglavlju *Stanovništvo*, koristeći se metodom historijske demografije, autor je pokušao rekonstruirati demografsku strukturu općine Drnje od sredine 17. stoljeća, tj. otkad datiraju najstariji podaci na temelju provedenih kanonskih vizitacija, sve do 1991. godine. Kao granični prostor drnjanska Podravina bila je poprište učestalih migracija, za koje se najstariji podaci mogu naći u 16. stoljeću, a koje su utjecale na preoblikovanje demografske i etničke strukture. Da bi objasnio rezultate demografskih istraživanja, koristio se teorijom demografske tranzicije. Suvremeni trenutak obilježen je permanentnim starenjem stanovništva, što također uvjetuje negativni prirodni priraštaj. U spolnoj strukturi stanovništva naselja općine Drnje prevladavaju žene (prema popisu iz 1991. bilo ih je 51,7 posto). Činjenica feminizacije društva objašnjava se (osim kao posljedica ratova i neposrednih poratnih razdoblja) životom u suvremenom društvu koji više opterećuje muškarce od žena, što je rezultiralo njihovom povećanom smrtnošću. Podaci o spolnoj strukturi stanovništva koje nam autor predočava odnose se samo na drugu polovicu 20. stoljeća. Bilo bi, međutim, zanimljivo vidjeti kako se taj odnos kretao u daljnjoj prošlosti s obzirom na to da je dio tog prostora bio uključen u vojnokrajško područje za koje je u nekim njegovim dijelovima i razdobljima utvrđeno manje žena od muškaraca u ukupnom stanovništvu, što dopušta gotovo paradoksalnu pretpostavku da je taj vojni sustav (unatoč tomu što su muškarci sudjelovali u čestim i teškim ratovanjima!) više opterećivao žensko stanovništvo.

Sadržajno i konceptijski najvažniji dio djela je poglavlje *Povijesno-geografski, društveni i gospodarski razvoj Drnjanske Podravine*. U tom je poglavlju autor prikazao povijest tog područja od razdoblja prve naseljenosti sve do 20. stoljeća. U ranom novovjekovnom razdoblju promatrao je ovaj prostor kroz optiku tromeđe, tj. susreta različitih političkih i društvenih struktura Vojne krajine, Civilne Hrvatske i Osmanskog Carstva (od prve polovine 16. do kraja 17. stoljeća). Današnji prostor općine Drnje dugo se nalazio pod dvojnomo političko-administrativnom jurisdikcijom: Botovo i Torčec bili su u sastavu civilnog dijela Hrvatske, a Drnje pod vojnokrajiškom upravom sve do razvojačenja Vojne krajine (1881.). U 16. i 17. stoljeću osobito su intenzivni bili napadi s osmanske strane koji su bili uzrok dubokih društvenih, ekonomskih i demografskih promjena. To je ujedno vrijeme učestalih i intenzivnih migracija, gladi, bolesti, gradnje obrambenih utvrda. Osmanska osvajanja uvjetovala su na neki način postupnu dekonstrukciju feudalnog sustava jer se na mjestima koja su bila izložena napadima Osmanlija nisu mogli ubirati porezi i tlaka. Kada je došlo do rekonstrukcije feudalnih obveza na tim prostorima - to se odvijalo na novim osnovama, sudeći prema izvornim dokumentima njihov je korisnik sada bio koprivnički kapetan. Dakle, zapovjednička mjesta u Vojnoj krajini u 16. i 17. stoljeću su de facto imala feudalni karakter. Život na tim prostorima uvelike je bio obilježen rijekom Dravom. Njezina poplava (kao ona koju su izvori zabilježili 1770. ili poplave s početka 19. stoljeća) mogla je za cijelu sljedeću godinu, uništivši polja i usjeve, za stanovništvo predstavljati vrijeme krajnje egzistencijalne zabrinutosti pa i potencijalno beskućništvo (poplava 1827.), a za samo mjesto, u ovom slučaju Drnje, gubitak administrativnih i prosvjetnih funkcija (1828. državna trivijalna škola i sjedište satnije bili su premješteni iz Drnja u Peteranec). Na demografskoj slici ti su se događaji očitovali kao kriza društvene prehrane vidljiva u povećanoj smrtnosti i padu broja vjenčanja. Drava je prije svega značila otvorene komunikacije i mogućnosti, dinamičnost, promjenjivost, ali i izvor neizvjesnosti pa i potencijalnih opasnosti, ekonomske krize, egzodusa. Općinu Drnje u 20. stoljeću obilježava politička aktivnost HPSS-a (održavani su sastanci, skupštine) za čiju se rekonstrukciju autor služio službenim stranačkim glasilom Dom, ali i Hrvatskim novinama. Za pogled "s druge strane", tj. sa strane službenih vlasti poslužila mu je arhivska građa. Do vremena između dva svjetska rata u Drnju, Torčecu i Botovu postojale su zemljišne zajednice koje su upravljale zajedničkim seoskim zemljištima i dijelovima šuma. Osnovicu privređivanja u Drnjanskoj općini činila je poljoprivredna proizvodnja (glavne proizvodne kulture su pšenica i kukuruz). Štoviše, drnjanski kraj se u tom smislu ubrajao u naprednija područja južnog dijela Habsburške Monarhije unatoč tomu što se sve do kraja 19. stoljeća koristio tropski sustav obrade zemljišta. Usporen proces modernizacije na području ekonomskih odnosa bio je vidljiv i u slaboj agrotehničkoj osnovi (do kraja 19. stoljeća koristili su se drveni plugovi i rala, a strna žita su se žela srpom, koristila se gotovo isključivo ljudska ili životinjska radna snaga), slaboj financijskoj sposobnosti te nerazvijenom tržištu. U posljednjim dijelovima ovog poglavlja autor se bavio temama suvremenosti - izgradnjom industrije, suvremenim prometnicama, izgradnjom infrastrukture, turizmom, energetskim potencijalima.

Poglavlje *Župa Drnje* pokazuje da se kontinuitet organiziranja župe u ovom kraju može pratiti još od srednjovjekovnog razdoblja (od 14. stoljeća). Čvrsta crkvena struktura - župa,

svećenici, kapelani (ponekad i dvojica) - pridonijela je tijekom vremena tomu da katolička vjera na ovim prostorima gotovo nije imala alternativu (početkom 18. stoljeća s ovih prostora su iščezli protestanti). Opisi crkava i župnoga dvora ostali su sačuvani zahvaljujući kanonskim vizitacijama. Njihovi interijeri bili su uređeni onoliko koliko su dopuštali skromni materijalni uvjeti sadržavajući nužne komponente sakralne arhitekture, ali i sve one predmete koji čine neophodni dio liturgije. Osim što su imali konkretnu svrhu u vjerskoj praksi, preko njih je bio izražavan i osjećaj i potreba za umjetničkim i estetskim izrazom. Središte religioznoga života u Drnju predstavlja čudotvorni kip Majke Božje Drnjanske. Svjedočanstva o čudima sežu sve do 20. stoljeća. Ulomke iz nekih od njih donosi i autor u ovoj knjizi. Međutim, iz njih se može iščitati slojevitost kršćanske tradicije, određen magijski odnos vjernika prema Bogu, dominaciju čina nad vjerom kao duhovnim stavom prema Bogu i alternative koje su Drnjancima bile na raspolaganju jer su mnogi od zagovornika prethodno "tražili barbera i doktore i vračitele". Godine 1846. bila je sagrađena nova župna crkva u Drnju na mjestu stare drvene koja zbog svojstava građevnog materijala nije mogla predstavljati trajnije rješenje.

Razvitak školstva Drnjanske Podravine poglavlje je koje pruža iscrpan uvid u tradiciju prosvjete na ovom području, a autor je prati od njezinih početaka krajem 18. i početkom 19. stoljeća.

U posljednja dva poglavlja *Kulturni, sportski i društveni život* i *Suvremeno gospodarstvo* autor je "zaokružio" povijesni prikaz Drnja sve do suvremenosti. Prikazao je suvremeni epilog procesa modernizacije i probleme postindustrijskoga društva. Knjiga sadrži opširan popis literature i izvora kojima se autor koristio, kao i prilog s popisom prezimena u Botovu, Torčecu i Drnju. Brojni slikovni i kartografski prikazi upotpunjuju predodžbu života drnjanske Podravine u njegovoj svjetovnoj i duhovnoj dimenziji.

Ova je monografija otvorila mnoga istraživačka pitanja, na mnoga je dala odgovore, a neka je ostavila i budućim istraživačima. Pristupom i širinom tema predstavlja izazov i stručnoj i općenito čitateljskoj kritici. Svojim znanstvenim i pripovjednim diskursom, koji od povijesnoga istraživanja prerasta u kroniku suvremenog doba s anticipiranjem problema budućnosti i njihovih rješenja, autor je ponudio aktualnu povijest u dinamici vremena brišući granice između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Kristina Milković

Suzana Leček, Seljačka obitelj u sjeverozapadnoj Hrvatskoj 1918. - 1941., Srednja Europa, Hrvatski institut za povijest - Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavanskom Brodu, Zagreb 2003., 535 str.

Jedno od najnovijih historiografskih djela historičarke Suzane Leček "*Seljačka obitelj u sjeverozapadnoj Hrvatskoj 1918. - 1941.*", relativno slabo obrađivanom tematikom života hrvatskog seljaštva od 1918. do 1941. godine. Autorica je knjigu posvetila svojoj obitelji. Izlaženje ove knjige iz tiska obogatilo je ne samo hrvatsku povijesnu znanost, nego i druge društvene znanosti kao što su demografija, antropologija, etnologija i sociologija, a posebnu važnost ima za daljnje proučavanje gospodarske povijesti.

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Scientific Research Journal for Economic and Environmental History

Volumen 1 / Broj 1
Zagreb-Samobor 2005.
ISSN 1845-5867
UDK 33 9 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju

Izdavačka kuća Meridijani

Obrtnička 17, 10430 Samobor

tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321

e-mail: meridijani@meridijani.com

www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Sekcija za gospodarsku povijest Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti Zagreb

(moderator: mr. sc. Hrvoje Petrić)

Međunarodni istraživački projekt »Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediteranskom

kontekstu« Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

(voditelj: prof. dr. sc. Drago Roksandić)

Urednici / Editors-in-chief:

Mira Kolar-Dimitrijević, Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Močanin,

Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - predsjednik (Zagreb, Hrvatska)

Daniel Barić (*Le Havre-Pariz, Francuska*), Slaven Bertoša (*Pula, Hrvatska*), Zrinka Blažević (Zagreb, Hrvatska),

Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (Zagreb, Hrvatska), Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*),

Halil Inalcik (*Ankara, Turska*), Egidio Ivetic (*Padova, Italija*), Aleksandar Jakir (*Marburg, Njemačka*),

Karl Kaser (*Graz, Austrija*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*), Marino Manin (Zagreb, Hrvatska),

Kristina Milković (Zagreb, Hrvatska), Ivan Mirnik (Zagreb, Hrvatska), Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*),

Daniel Patafta (*Rijeka, Hrvatska*), Gordan Ravančić (Zagreb, Hrvatska), Marko Šarić (Zagreb, Hrvatska),

Nataša Štefanec (Zagreb, Hrvatska), Mladen Tomorad (Zagreb, Hrvatska), Jaroslav Vencalek (*Ostrava, Češka*),

Milan Vrbanus (Zagreb, Hrvatska), Zlata Živaković Kerže (*Osijek, Hrvatska*)

Grafički urednik / Graphic design:

Alojz Zaborac

Prijelom / Layout:

Hrvoje Herceg

Lektura / Language editing:

Lidija Menges

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2005.

Adresa uredništva / Mailing address:

Hrvoje Petrić (urednik)

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet

Ivana Lučića 3

HR-10000 Zagreb

e-mail: h.petric@inet.hr

h.petric@ffzg.hr
